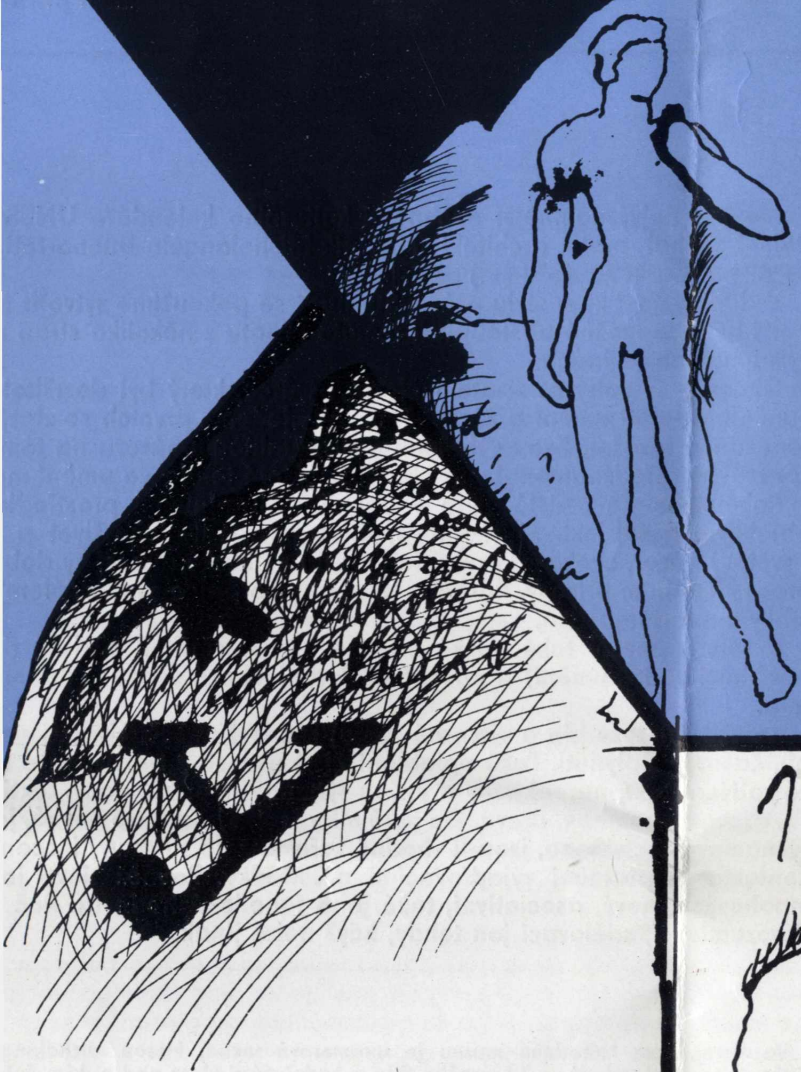

Michelangelo Buonarroti...

Ypsilon 7

1475-1564

CARRARA

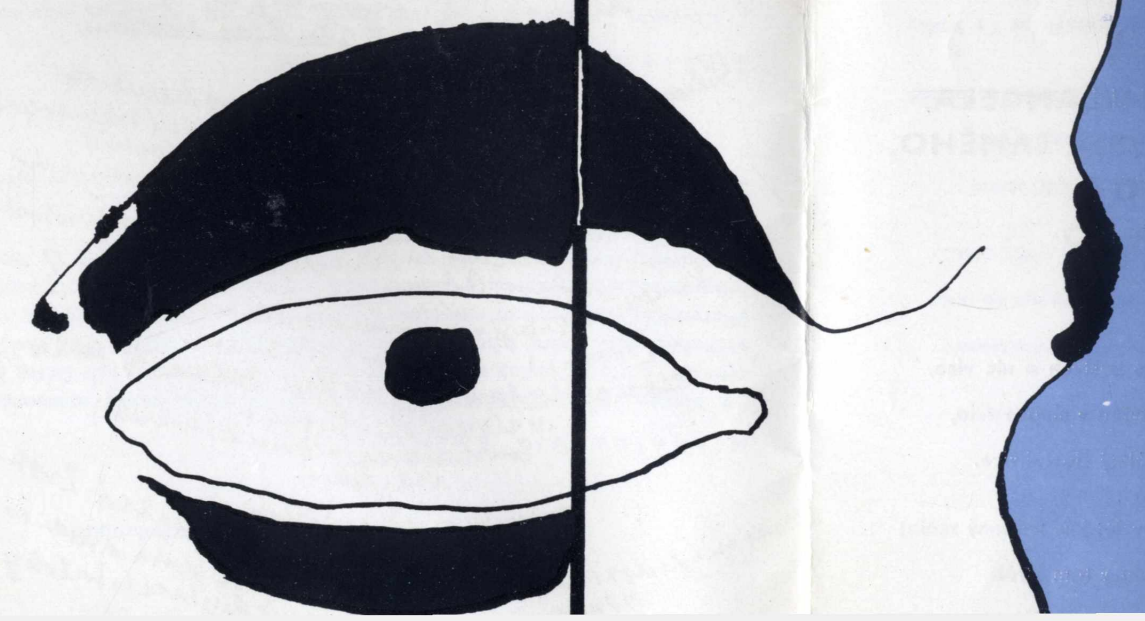
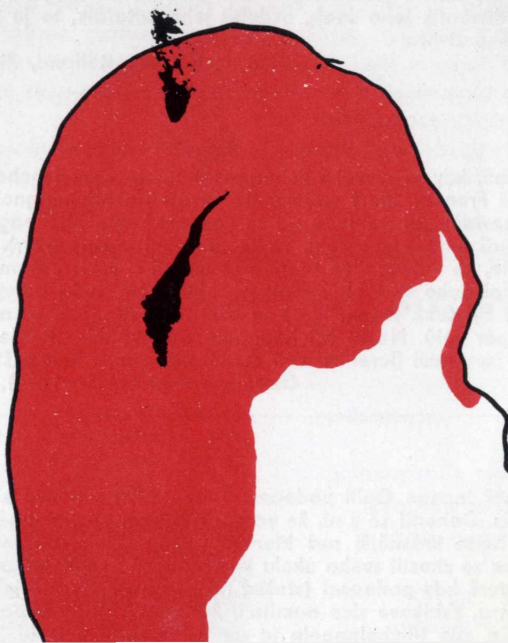
FIRENZE
FLORENCE

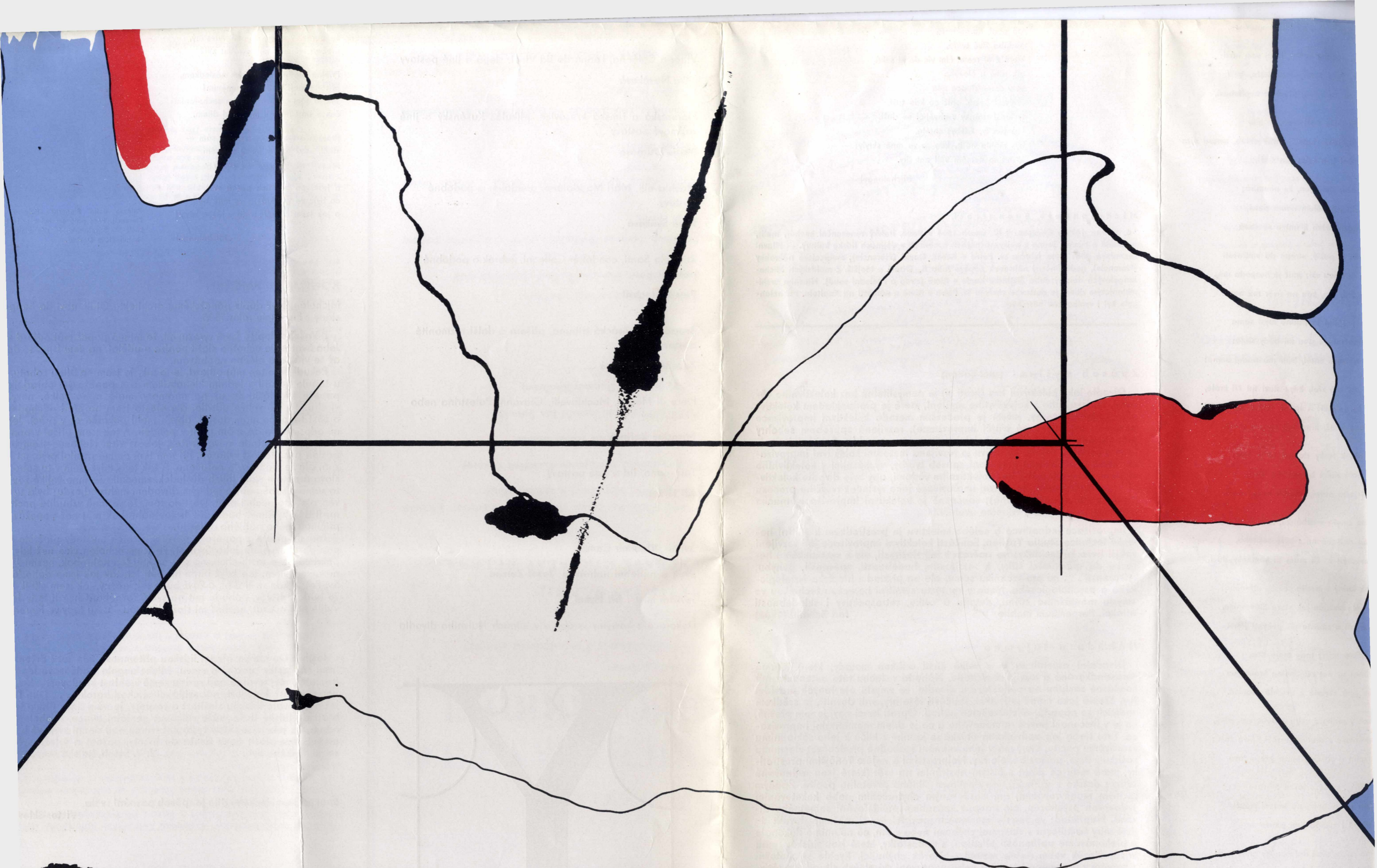
ROMA

BOLOGNA

VENEZIA

1475-1975

NICHELANGELO RIVONAROTTI

jimiž se křik můj po jitra tmou dere.

Mršiny, nočník, kočky, hnůj sem hází:

uklizeč, jenž sem, cestu šetře, běží,
bez nich mě nikdy převléct nepřichází.

Výhodu duše z těla má, že těží

z čichu, jenž ztupen: jinak chléb, smrad sýra
by udržel ji u sebe jen stěží.

Dík kašli, zimě jen, že neumírá;

sil vyrazit-li dolem nemá dosti,
ústý dech těžko k úniku se sbírá.

Zlomen a puklý, strhán do vnitřnosti
jsem útrapou vši; smrt je hospoda má,
v níž žiji, jím, kde na úvér mě hostí.

Mým veselím je trůdná mysl sama

a odpočinkem jsou mi bědy stálé:
kdo neštěstí chtěl, Bůh mu naděl samal

Kdo by mě zřel, když slaví lid Tři krále,
ten by se měl! A spatřit zvlášť, jak skvělé
paláce střeží krov, mé chajdy malé.

Pláminek lásky dohasl už v těle;
za malé velké bolesti mě mučí,
duši jsem odřel, přistřih letky smělé.

Mám čmela v džbánku, to můj hlas pak bzučí,
a na dně měchu z kůže sešitého,
v měchýři z žil mám tři kaménky žlučí.

Zrak kalný z modře prášku utřeného;
chrup rozvíklán jak stará klávesnice,
hlas zní a zmlkne při pohybu jeho.

Vzezření-hrůzy mají moje lice,
zahnal by šat můj hejna krákoravá
bez jiné zbraně z vyschlé oranice.

Mně v jednom uchu pavouk vysedává,
celou noc v druhém cvrček zpívá zase;
nespím a chrčím, katar, přepadává.

Náčrty, verše o lásce a kráse
cpou do nábojů, na balení slouží,
záchod i žumpa jimi plnivá se.

Nač je, že dlaň dál panáky hnist touží,
když jimi tam jak ten jsem zavedený,
jenž moře přeplul a pak uváz v louži?

Umění, v němž svou dobou jsem byl ctěný,
k takovým koncům vleče mě svou zvůli;
jsem chud a stár, v jhu cizím ztročený:
a ztracen budnu, brzo neumru-li.

Michelangelo (1546)

Přel. František Halas

má pani, na sochaře
podoba živé tváře,
která z ní roste, čím víc do ní seká,
tak také u člověka
se v drsné slupce těla
skrývají často, aniž co kdo tuší,
ty lepší stránky v chvějící se duši.
Leč jen ty, kdybys chtěla,
bys mohla najít, kde se ve mně skryly;
já na to nemám vůli ani síly.

Michelangelo

Michelangelo Buonarroti,

* 6. března 1475 v Caprese, † 18. února 1564 v Římě, italský renesanční sochař, malíř, architekt a básník, jedna z nejvýznamnějších osobností v dějinách lidské kultury. — Hlavní sochařská díla: Pieta (chrám sv. Petra v Římě), David (Firence), medicejské náhrobky (Firence), nedokončený náhrobek papeže Julia II., Otroci a Mojžiš. Z malířských Michelangelových děl: výzdoba Sixtinské kaple v Římě (strop a Poslední soud). Hlavním architektonickým dílem je dostavba chrámu sv. Petra v Římě a náměstí na Kapitolu. Michelangelo byl i vynikajícím básníkem.

Z p ů s o b m ý š l e n í (račí kánon)

Divadlo jako kolektivní hra (hráti si) je nemyslitelné bez kolektivního vědomí, vyplývajícího z kolektivního myšlení, které je předpokladem kolektivního způsobu tvorby, jakým je především metoda kolektivní improvizace (rozuměj: organizovaná tvůrčí improvizace), rozvíjená způsobem sebehry jednotlivce a sebehry celého kolektivu. Perpertuum mobile. Sebehra jednotlivce a sebehra celého kolektivu je rozvíjena metodou kolektivní improvizace, která předpokládá kolektivní způsob tvorby, vycházející z kolektivního myšlení, nemyslitelného bez kolektivního vědomí, aby bylo divadlo kolektivní hrou. Račí kánon. Kolektivní improvizace jako výsledek tvůrčího procesu (třeba v zafixované podobě); současně je kolektivní improvizace hnacím motorem, prostředkem tvůrčího uvolnění.

Improvizace jednotlivce a celého kolektivu je prostředkem k vnitřní herecké technice Studia Ypsilon. Součástí kolektivní improvizace je i rozvíjení vnější herecké techniky; ne směrem k její složitosti, ale k syntetickému herectví do maximální šířky, k rozšiřování hudebnosti, zpěvnosti, pohybu, výtvarnosti . . . ne pro techniku samu, ale na příklad z hlediska fyziologického a psychologického. Nebo v kontextu s vnitřní hereckou technikou ve smyslu montážního střihu, detailu a celku, retrospektivy i skladebnosti atrakcí. Perpertuum mobile.

Jan Schmid (1966)

N á h o d a a t a j e m n o

Divadelní autenticita je z velké části odlikou metody, které říkáme zprostředkovaná a rozvíjená náhoda. Náhoda v duchu této autenticity má současně zásluhu na polidšťování divadla ve smyslu otevřených pravidel hry. Stejně jako herec je i divák součástí téže hry, vidí dovnitř, je svědkem rodících se nápadů, přicházejících náhod. Oproti herci neví jenom přesně, co je v inscenaci pevně nastudováno a co je dílem momentální improvizace. Tato třeba jen podvědomá otázka je jedním z klíčů k jeho základnímu vzrušivému pocitu, který má v jeho vnímání rozhodně předcházet vlastnímu zážitku z děje, postav a ideje hry. Nejprostšími a nejotevřenějšími prostředky, které mají co dělat s čistým nazíráním na svět (které jsou rafinované teprve daleko v záhledu), lze docilovat silného prvotního pocitu. Žádným laciným manévrováním, ani erudovaným chytračením nebo koketováním s davovou psychózou, ale naopak způsobem polidšťování samotného diváka. Například: ve smyslu otevřených pravidel hry si můžeme dovolit do jisté míry kalkulovat s vlastními chybami nebo s tím, co neumíme dokonale a překonáváme upřímností přístupu, s nedostatky, které jsou lidské. Tomu každý člověk velmi dobře rozumí — člověk chybující. Rychle se ztotožní s hercem v procesu odstranění nebo napravení svízelných situací, je aktivním svědkem a sám může být příčinou náhlých zvratů v detailu hry. Divák se integruje s jevištěm, ochotně spolupracuje — jenom nikdy neví, jak to, všechno přesně je. Odtud další význam náhody: při vši otevřenosti a jasných pravidlech zůstává v neočekávanosti a jisté záłudnosti náhody cosi jako tajemství, skrytá alchymie náhody, třináctá komnata. Nebo prostě něco, co vyplývá z bytostné podstaty náhody — mít stále dvě možnosti: uskutečnění určitého jevu a současně jevu opačného. Resumé: Náhoda vyvolávající náš údiv propůjčuje současně divadlu zvláštní magickou moc a tajemno, tak důležité pro rozhodující prvotní pocit diváka, o který nám jde. Nejlépe to pověděl Albert Einstein: „Nejkrásnější, co můžeme prožívat, je tajemno. To je základní pocit, který stojí u kolébky pravého umění a vědy. Komu to není známo, kdo se už neumí divit, neumí žasnout, ten je takřkajíc mrtev a jeho oko vyhaslé.“

Jan Schmid (1974)

7459
STUDIO
YPSILON
NAIVNÍHO
DIVADLA
V LIBERCI

JAN SCHMID

MICHELANGELO BUONARROTI

(S podtitulem:

Od sněhuláka k Poslednímu soudu)

REŽIE JAN SCHMID

VÝPRAVA MIROSLAV MELENA

Hudbu Orlando Lassa, Giovanna Palestriny, Claudia Monteverdiho nastudoval **Miroslav Kořínek**

Choreografická spolupráce **František Pokorný**

Odborná spolupráce **Václav Bahnik**

Zvuková a hudební montáž **Jan Schmid**

Asistentka režie **Dagmar Khainová**

Osoby a obsazení:

Provázející herci comedie dell'arte

Jana Synková, Miroslav Kořínek, Petr Kratochvíl

Papežové, Lorenzo di Medici, kejklíři a podobné postavy

Karel Novák

Michelangelo Buonarroti, Leon Battista Alberti, šašek a jiné postavy

Václav Helšus

Savonarola, Leonardo da Vinci, Jupiter, lid a jiné postavy

Rostislav Novák

Otec Lodovico, Domenico Ghirlandajo, Pietro Aretino, kameník a jiné postavy

Bedřich Engels o renesanci

Byl to největší pokrokový převrat, který lidstvo dosud prožilo, doba, jež potřebovala a zrodila obry, obry silou myslí, vášnivostí a charakterem, všestranností a učeností.

Dialektika přírody (Úvod)

Mezi ty nejvýznamnější osobnosti kulturního kalendáře UNESCO patří italský sochař, malíř, architekt a básník Michelangelo Buonarroti, který by se 6. března 1975 dožil (?!) pěti set let.

V duchu poetiky a stylu práce Studia Y se pokoušíme vytvořit inscenaci, v níž by bylo možné přistoupit k tomuto tématu z několika stran a na více významových rovinách.

Chceme se zabývat životem člověka-tvůrce, který byl dovršitelem renesančního pojetí umění a zároveň se jako jeden z prvních se zlatým věkem renesance rozešel. Svou výlučnou individualitou v názoru na téma a jeho zpracování předznamenal pak vlastně některé tendence umění moderního.

Pokoušíme se v jisté míře zobecnění divadelními prostředky ukázat objektivní a subjektivní okolnosti, které formovaly jeho život a umělecký i světový názor, evokovat prvky duchovní i politické atmosféry doby a tvůrčí proces (studium přírody, lidského těla, způsob práce s materiálem) od myšlenky k hotovému dílu.

V tomto smyslu také lidská měřítka v renesančním období dominující (v oblasti věd a umění) a naznačit tak dialektické sepětí s dobou současnou.

To vše (protože jde o výtvarné téma) především řeči obrazů, gest, pohybů, časového plynutí. Také uplatnění čisté radosti z tvorby. Také sémantické zatížení kostýmu, rekvizity a jiných výtvarných prvků, např. textilie, papíru, provazu, kamene, dřeva. Do jaké míry jsou významově nosné, je-li s nimi významově zacházeno, jsou-li vhodně zařazeny do struktury inscenace a do kontextu s ostatními vyjadřovacími prostředky. Rovněž slovo jako prvek mnohovýznamový, asociativní, také jeho fonetická hodnota. Řeč ve funkci dorozumivací, sdělovací jen tehdy, když nelze jinak. js/jb

Ve florentském Národním muzeu je mramorová socha, kterou Michelangelo nazval Vítěz. Je to nahý, mladý muž krásného těla, s kadeřavými vlasy nad nízkým čelem. Vztyčený a přímý, opírá se kolennem o záda vousatého zajatce, sehnutého, s hlavou nataženou kupředu jako vůl. Ale vítěz se na něj nedívá. Zarazí se ve chvíli, kdy se chystá udeřit, odvrátí smutná ústa a nerozhodné oči. Paže se opět přimkne k rameni. Couvne; nestojí už o vítězství, je mu odporné. Zvítězil. Je poražen.

Toto zobrazení hrdinské pochybnosti, toto vítězství se zlomenými křídly, které ze všech Michelangelových děl zůstalo v jeho florentském ateliéru až do jeho smrti a jimž chtěl Daniele da Volterra, důvěrník jeho úvah, ozdobit jeho katafalk, to je Michelangelo sám, to je symbol celého jeho života.

Romain Rolland, Život Michelangelův

Vypravuje se, že v době, kdy pracoval Micheagnolo na té soše (socha papeže Julia II.), zlatník a výtečný malíř Francia, který slyšel tolik chvály na Micheagnola a jeho dílo, nic však dosud od něho neviděl, při pohledu na to umělecké dílo Micheagnolovo užasl. Když pak byl tážán, co soudí o té práci, řekl, že je to velmi krásný návrh a dobrý materiál. Micheagnolovi se zdálo, že chválil více bronz než umění a řekl: „Mám týž závazek k papeži, který mi bronz dal, jako vy k obchodníkovi, který vám dodá barvy k malování.“ . . . Mezi přítomnými pány byl také jeden, který se ptal Micheagnola, co myslí, je-li větší papežova socha, nebo pár volů. Na to Micheagnolo odpověděl: „Podle toho, jací jsou to volí: bez vsí pochyby jsou naši florentští volí menší než zdejší bolognští.“

Giorgio Vasari (1511—1574), Životopisy umělců

Bohatý římský bankéř Jacopo Galli podepsal v roce 1498 smlouvu s francouzským kardinálem ze Saint-Denis. Dohodli se v ní, že vcelku neznámý sochař jménem Michelangelo vytěsá Pietu, „která bude krásnější než kterékoliv jiné dílo z mramoru nacházející se v Římě.“ Mladý umělec se zhostil svého úkolu ke všeobecné spokojenosti. Jeho proslavené sousoší, jediné dílo, které kdy podepsal (stužka na prsou Panny Marie), je nyní umístěno v kapli chrámu sv. Petra. Kritikové sice namítali, že Panna Maria vypadá příliš mladě na matku dospělého muže, ale Michelangelo je umlčen poznámkou, že „odměnou cudnosti je věčné mládí“.

J. H. Plumb, Renaissance (The Horizon Book of the Renaissance, New York 1961)

UMELEC A JEHO DÍLO

Vittorii Colonne

Jak jen je možné to, co každý ví

Vittoria Colonna, Leonardo da Vinci, slepá a jiné postavy

Jitka Nováková

Florentská a římská krasavice, Mikuláš Kusánský a jiné zajímavé postavy

Marie Durnová

Machiavelli, Máří Magdaléna, gondoliér a podobné postavy

Jana Synková

Raffaello Santi, condotiér Colleoni, žebrák a podobné postavy

Petr Kratochvíl

Bramante, zpěvácká tribuna, příšera a další rozmanité postavy

Zuzana Schmidová

Piero di Medici, Machiavelli, Giovanni Palestrina nebo někdo jiný

Miroslav Kořínek

Torrigiano, lid a jiné postavy

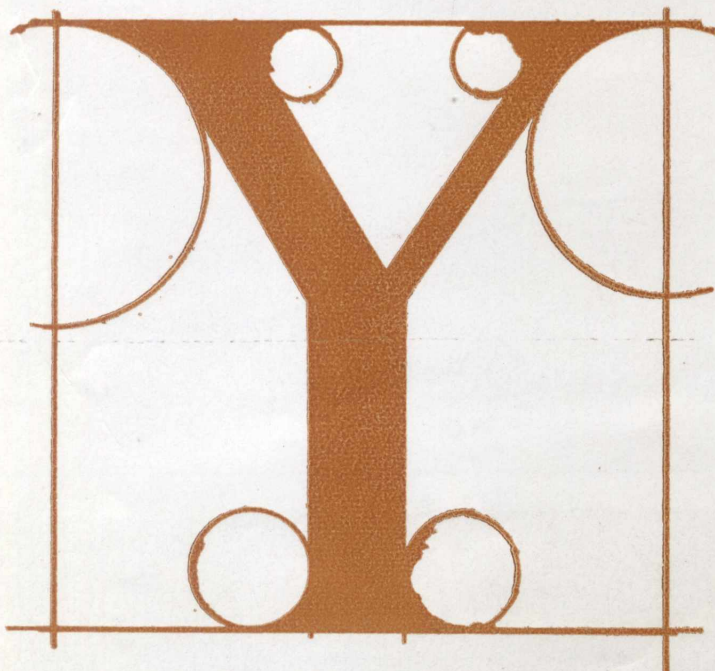
Jiří Hykel

Světlo: Vladimír Campř

Zvuk a hudební nahrávka: Josef Zetzán

Jevištní mistr: Jiří Hykel

Dekorace a kostýmy vyrobeny v dílnách Naivního divadla

Program vydalo Naivní divadlo Liberec – Studio Ypsilon – ke své premiéře 12. prosince 1974. Provozovatel divadla SKNV v Ústí nad Labem. Ředitel Oldřich Augusta. Redakce programu dr. František Sokol a Jan Bernard. Plakát a kresba Jan Schmid. Foto Josef Fučík. Grafická úprava Miroslav Melena.

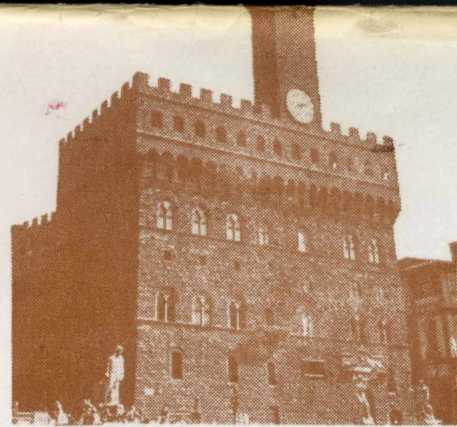
sám ze své dlouhé zkušenosti, paní, že obraz, v drsný kámen vytesaný, přežívá tvůrce, který vkrátku ztlí?

Příčina bledne před svým následkem, příroda stojí v stínu za uměním! Jak to sám cítím nad svým sochařením: čas a smrt nemají moc nad dílem.

Proto nás mohou oba zvěčnit sám — stačí, když nakreslím či vytesám po pravdě naše, vaše i své rysy.

a ještě po staletích pozná svět, co bylo ve vás krás a ve mně běd a jak jsem moudře volil v lásce kdysi!

Michelangelo

Palazzo della Signoria (Palazzo Vecchio) ve Florencii. Před palácem byl v r. 1498 upálen jako kacíř G. Savonarola. Je zde umístěna kopie Michelangelova Davida.

KONFLIKT S PAPEŽEM

Michelangelův dopis papežskému architektu Giulianovi da Sangallo, odeslaný z Florencie roku 1506

Z Vašeho dopisu jsem vyrozuměl, že mi má papež můj odjezd za zlé a že Jeho Svatost je ochotna složit peníze a udělat, na čem jsme se dohodli, jen ať se vrátím a ničeho neobávám.

Pokud jde o ten můj odjezd, je to tak, že jsem na Bílou sobotu, když jsem u tabule hovořil s jedním klenotníkem a s papežovým obřadníkem, slyšel papeže prohlásit, že už na mramory, malé nebo velké, nevynaloží ani vindru. To mě velice udivilo, ale přesto jsem ho před odchodem požádal o část toho, co mám dostat, abych mohl pokračovat v práci. Jeho Svatost mi odpověděla, že mám přijít v pondělí. A tak jsem přišel v pondělí a pak v úterý a ve středu a ve čtvrtek, jak už víte. Nakonec jsem byl v pátek poslán pryč, to jest vyhozen. Při tom ten, co mě posílal pryč, mi řekl, že mě zná, ale že mu to bylo poručeno. A tak tedy když jsem v tu sobotu slyšel ta slova a potom viděl jejich důsledek, zmocnilo se mne veliké zoufalství. Ale to samo o sobě nebylo jediným důvodem mého odjezdu; byla tu ještě další věc, ale o té nechci psát. Dost na tom, že ve mně vzbudila pocit, že zůstanu-li déle v Římě, bude dřív hotov náhrobek můj než papežův. A to bylo příčinou mého náhlého odjezdu.

Teď mi píšete z papežova pověření; a tak mu tedy přečtete i tuhle odpověď: ubezpečuji Jeho Svatost, že jsem ochoten více než kdy dřív v díle pokračovat, a jestli chce mít stůj co stůj ten náhrobek, nesmí jí vadit, kde na něm dělám, jen když bude do pěti let, tak jak jsme dohodnuti, stát ve Sv. Petru, kde se jí zlíbí, a když bude tak krásný, jak jsem slíbil. Jsem si jist, že bude-li hotov, nebude mít na světě rovného. Chce-li tedy Jeho Svatost v díle pokračovat, nechať mi složí slíbenou částku tady ve Florencii . . .

Jestliže Donatello hledal lidskou přítomnost, kde šat i držení byly nedílnými přívlasky povahy a stavu, Michelangelo nadčasově idealisoval těla a vztahy, povyšoval je nad rovinu země v oblast usudovosti, dával jim obecnou platnost, ideovost, napovídající příchod baroka . . . Dílo Donatellovo, jež objevovalo lidskou složitost a rozpory, je nám dnes příkladem, jak hluboko do lidské duše může vniknout geniální tvůrce. Michelangelo svědčí o tom, do jaké výše může vystoupit tvůrce nad denní zvykové bytí . . . i toto umění chce vložit dech života do hmoty, poznat a vyložit svět, zhodnotit smysl lidského bytí.

V. V. Štech, Italská renesanční plastika

Struktura uměleckého díla je způsob poznání světa.

Viktor Sklovskij, Zili-byli

Michelangelo